

MARCUS
FABIUS
QUINTILIANUS

ZÁKLADY RÉTORIKY

(1) Při narození syna má otec především vkládat v dítě co největší naděje: tak o něho bude hned od začátku bedlivěji dbát. Nemá totiž opodstatnění stížnost, že jen velmi málo lidem bylo dáno vstřebat, co se jim předkládá k učení, ale že u většiny přichází práce a čas nazmar, protože jim to pomalu myslí. Naopak je pravda, že lze nalézt mnoho mladých lidí, kteří snadno chápou a pohotově se učí. To je totiž u člověka přirozené, a jako se ptáci rodí k letu, koně k běhu, šelmy ke krutosti, tak nám je vlastní čilost a důvtip myslí, a proto se věří, že duše je nebeského původu.

(2) Naproti tomu tupých a neschopných naučit se něčemu se nerodí podle lidské přirozenosti víc než oblundných a zrudných těl; jejich počet je velmi malý. Důkazem toho by mohlo být, že v dětech září naděje na velmi mnoho věcí, a když tato naděje s přibýváním věku umírá, je jasné, že nechyběly přirozené schopnosti, ale péče.

„Avšak všichni nemají stejné nadání.“

(3) To připouštím, ale jen natolik, že jeden může dokázat více, druhý méně; nenajde se nikdo, kdo by vzdor úsilí nedosáhl ničeho. Kdo pochopí tuto pravdu, jakmile se stane otcem, nechť ihned věnuje co nejhorlivější péči tomu, z koho doufá vychovat řečníka.

(4) Především musí se chůvy vyjadřovat bez chyb. Chrysippos si přál, aby chůvy byly moudré, pokud by to bylo možné, nebo aspoň aby byly vybrány ty nejlepší, jak to okolnosti dovolí. Je sice nepochybné, že na prvním místě musí být brán zřetel na jejich mravy, avšak ať také správně mluví.

(5) Chůvu bude dítě poslouchat nejdřív, chůvina slova se bude pokoušet reprodukovat napodobováním. Je přirozené, že se nejvíc držíme toho, co jsme do sebe nasáli v útlém věku, tak jako se uchová v nádobách chuť toho, čím je naplníš, když jsou nové, a jako nelze smýt z vlněných látek barvy, které změnily jejich přirozenou bělost. A pevněji ulpívá to, co je horší, neboť co je dobré, snadno se změní v horší; kdy však převrátíš vady v dobro? Ať si tedy ani jako dítě nezvyká na řeč, které by se později musil odnaučovat.

(6) Pokud jde o rodiče, přál bych si, aby byli co nejméně vzdělanější. A nemluvím jen o otcích. Je přece například známo, že k výmluvnosti Gracchům velmi pomohla jejich matka Cornelia, jejíž velmi kultivovaná řeč se dochovala i pro potomky v její korespondenci. Říká se také, že se Laelia, dcera Gaia Laelia, v řeči vyjadřovala stejně vybraně jako její otec, a řeč Hortensie, dcery Quinta Hortensia, pronesená před triumviry, se dodnes čte nejen proto, aby byla prokázána úcta jejímu pohlaví. (7) To však neznamená, že by ti, kteří sami neměli možnost se učit, směli méně pečovat o vzdělání svých dětí, naopak právě proto musí víc dbát o ostatní.

(8) O otrocích, mezi nimiž bude vychováván ten, do něhož vkládáme takové naděje, nechť platí totéž, co bylo řečeno o chůvách. O vychovatelích navíc to, aby buď měli opravdové vzdělání, to by měla být první starost, nebo aby si byli vědomi, že jim vzdělání chybí. Není nic horšího než ti, kteří pokročili kousek za první písmena abecedy a jsou bezdůvodně přesvědčeni, že vědí všechno. Nemohou totiž snést představu, že by měli přenechat jinému úlohu učitele, a jako by je k tomu nějak opravňovala jejich pravomoc, na niž jsou lidé toho druhu pyšní, panovačně a občas i krutě předávají svou hloupost dál. (9) A neméně škodí jejich poblouznění mravům, jestliže je pravda, že Leonides, vychovatel Alexandrův, jak nám sděluje Diogenes Babylónský, vstúpil svému svěřenci některé chyby, které ho pak od oné výchovy v chlapeckém věku provázely až do dospělosti, kdy už byl největším králem.

(10) Zdá-li se někomu, že mám příliš velké požadavky, ať si uvědomí, že jde o přípravu řečníka, o věc nesnadnou, i když nebude nic při jeho formování zanedbáno, a že kromě toho zbývá ještě mnohem více věcí a mnohem těžších, neboť je zapotřebí nepřetržité studium, vynikající učitelé a poznání velmi mnoha oborů. (11) Proto je nutné poskytnout nejlepší pokyny. Jestliže budou někomu připadat příliš obtížné, nebude to vina umění, ale člověka. Jestliže se nepodaří mít takové chůvy, otroky a vychovatele, jaké bych si nejvíc přál, nechť je aspoň stále v jeho společnosti jeden člověk zkušený v tom, jak správně mluvit, který okamžitě opraví, řeknou-li tito v chlapcově přítomnosti něco chybného, a nedopustí, aby to v něm zakořenilo. Je však třeba chápat, že co jsem řekl dřív, je dobro, kdežto toto že je jen vřdomoc z nouze.